

του κ. Λεωνίδα Κωλέτη

Θεολόγος, Ψυχολόγος, Οικογενειακός Ψυχοθεραπευτής

Ο Γρηγόρης (τυχαίο όνομα - το περιστατικό αληθινό) μαθητής μου στη Γ` Λυκείου, γύρω στα 17, μου αποκάλυψε ότι καπνίζει χασίς εκτός από το τσιγάρο. Στην κουβέντα που είχαμε του είπα: «Πρόσεχε Γρηγόρη, γιατί η εμπειρία έχει δείξει ότι πολλοί έφηβοι ξεκίνησαν με χρήση των λεγόμενων "μαλακών" ναρκωτικών αλλά χωρίς να το καταλάβουν βρέθηκαν εγκλωβισμένοι στα "σκληρά" ναρκωτικά». «Όχι κύριε», μου απάντησε «μη φοβάστε, δεν πρόκειται να κάνω χρήση άλλων ναρκωτικών, ελέγχω την κατάσταση, απλά κάνω το κέφι μου». Γρήγορα κατάλαβα ότι ο Γ. δεν μου μίλησε τυχαία και ότι κάτι άλλο ζητούσε από μένα. Απλά με παραμύθιασε με τη δήλωση ότι καπνίζει χασίς, με παραμυθιάζει ακόμη περισσότερο με τη θέση του «ότι ελέγχει την κατάσταση και κάνει το κέφι του». Αποφάσισα να τον πλησιάσω.

Σε αυτό το σημείο δείτε πως μπορείτε να αντιμετωπίζετε τα παιδιά σας όταν με κάποιον τρόπο σας προκαλούν και σας προσκαλούν στην ουσία να επικοινωνήσουν μαζί σας. Το λέω αυτό γιατί ο Γ. δεν προκάλεσε μόνο εμένα, και τους γονείς του τους προκαλούσε. Γύρναγε σπίτι μεθυσμένος πολλές φορές, απουσίαζε όλη την ημέρα, διασκεδάζε συχνότατα και καθημερινές μέχρι αργά το βράδυ. Αυτούς βασικά ήθελα να προσκαλέσει. Εγώ ήμουν απλά ένα πρόσφορο υποκατάστατο. Ήξερε ότι κάτι θα του έδινα. Δεν ήρθε τυχαία. Και τον πλησίασα τον Γ. «Γ. το πρόβλημά σου δεν είναι το κάπνισμα. Είσαι πολύ έξυπνος και ξέρεις τι κάνεις». «Τι κάνω κύριε»; «Ζητάς βοήθεια. Μου λες απλά ότι είσαι ένας άτρωτος έφηβος που ελέγχεις πλήρως τη ζωή σου, αλλά δεν μου λες πια είναι η σχέση σου με τους δικούς σου, τι σου προσφέρουν εκτός από χρήματα, πως περνάς την ημέρα σου, ποια είναι η σχέση με τους φίλους εκτός από το να καπνίζετε, δεν μου μιλάς για το διάβασμά σου και τους στόχους σου, δεν μου αναφέρεις τίποτε για σένα. Μόνο με παραμυθιάζεις! Αν θες να τα ξαναπούμε μίλησέ μου για τις προσωπικές σου ανάγκες, για τις ανησυχίες σου, για τις σκέψεις σου. Εξέφρασέ μου τον πραγματικό σου εαυτό». Εδώ αγαπητοί μου, ο Γ. σώπασε. Κατάλαβε τουλάχιστον ότι το παραμύθιασμα δεν πέρασε και ότι έγινε αντιληπτός. Η συζήτησή μας συνεχίστηκε μετά από λίγο καιρό. Ο Γ. ήταν αποκαλυπτικός. Ο νεαρός αυτός με το πρόσχημα ότι καπνίζει για το κέφι του και ότι ελέγχει την κατάσταση, κάλυπτε 1^{ov}) μία οικογένεια που δεν επικοινωνούσε, 2^{ov}) την ανύπαρκτη σχέση με τους γονείς του, 3^{ov}) τον πόνο για την αναχώρηση του αδελφού του στο εξωτερικό για σπουδές, 4^{ov}) τη μοναξιά του, 5^{ov}) την ανάγκη του για υποστήριξη, όχι οικονομική βέβαια, αλλά συναισθηματική, ηθική, ψυχική, 6^{ov}) την ανάγκη του για φίλους που θα μπορούσαν να μιλήσουν μαζί του πιο βαθιά, πιο αληθινά. Τέλος, το παιδί αυτό ζήτηγε την επιβεβαίωση ότι αξίζει και μπορεί να κάνει πράγματα γι' αυτόν. Η αλήθεια είναι ότι {το παιδί αυτό} δυσκολεύτηκε να κάνει κάποια βήματα. Με τους γονείς του δεν κατάφερε πολλά. Όμως πέρασε σε μία σχολή, εδημιούργησε μία ερωτική σχέση όπου ευτυχώς η κοπέλλα του έπαιξε θετικό ρόλο στις ανάγκες του και τις ανησυχίες του. Ο Γ. με συνάντησε και μου είπε μετά από ένα χρόνο. Με πλησίασε και μου είπε: «Χασίς τέλος, τσιγαράκι μόνο». Πήρα το μήνυμα ότι προσπαθούσε για το καλύτερο.

Σ' αυτό το σημείο θέλω να σας πω ότι ο νέος αυτός ήταν τυχερός. Πολλά παιδιά όμως αρχίζουν μιμητικά και για το κέφι τους από το απλό τσιγαράκι και καταλήγουν στον σκληρό κόσμο της εξάρτησης. Οι λόγοι βέβαια και οι παράγοντες είναι πολλοί και γι' αυτό όσοι ασχολούνται με το θέμα αυτό το χαρακτηρίζουν ως δύσκολο και πολύπλευρο. Το σίγουρο είναι ότι ο τοξικομανής επιλέγει την εξάρτηση από τις ουσίες ως τρόπο ζωής και αυτό εξαρτάται τόσο από τα δικά τους προσωπικά χαρακτηριστικά όσο και από τις οικογενειακές του σχέσεις και το ρόλο του σε αυτή και την κοινωνία ευρύτερα. Έτσι επιλέγει να φύγει από τη δικιά του πραγματικότητα και τις ανάγκες όπως πήγε να κάνει και το παιδί αυτό. Αρνείται να δει τις δυσκολίες που αντιμετωπίζει ως άτομο, ως μέλος μιας οικογένειας και ης κοινωνίας, αρνείται να θυμώσει με αυτούς που πραγματικά πιστεύει ότι θα μπορούσαν να του δώσουν αυτά που ζητάει. Ταυτόχρονα όμως αρνείται να πάρει πράγματα που με τον τρόπο τους οι άλλοι του δίνουν. Έτσι μπαίνει στο ρόλο του στερημένου.

Αγαπητοί φίλοι και φίλες δούλεψα πολύ με τον εαυτό μου για το τι θα σας πω στην αποψινή μου ομιλία. Θέλω ειλικρινά να σας πω ότι είναι ένα από τα πιο δύσκολα θέματα που μπορεί κάποιος να διαπραγματευθεί σε μία εισήγηση. Και ξέρετε σε ποιο σημείο αισθάνθηκα τη δυσκολία; Στο σημείο που αρχίζα και εγώ να παραμυθιάζομαι ότι τα ναρκωτικά είναι η μάστιγα του αιώνα μας. Τελικά μετά από ψάξιμο πολύ και εσωτερική αγωνία κατέληξα στο συμπέρασμα ότι αν πραγματικά θέλεις να μην παραμυθιαστείς από κάτι που νιώθεις ότι σκεπάζει και καταβροχθίζει τα πάντα, απομυθοποίησέ το. Κατέβασέ το από το βάθρο του. Σταμάτα να επικεντρώνεσαι απόλυτα σ' αυτό γιατί τότε γίνεσαι και εσύ έρμαιό του, υποχείριό του, διαφημιστής του. Μίλησε για οτιδήποτε άλλο γύρω από αυτό όχι όμως άμεσα γι' αυτό. Αστο τελευταίο, καταϊδρωμένο και ίσως να μην χρειαστεί καν να μιλήσεις γι' αυτό. Δεν ξέρω βέβαια αν το καταλάβατε, αλλά ήδη το έκανε με το παράδειγμα όπου σας ανέφερα. Με αυτόν τον τρόπο θα σας μιλήσω για το ότι τα ναρκωτικά δεν είναι το πρόβλημα! Αλλωστε, θέλω να σας υπενθυμίσω ότι η ομιλία αυτή γίνεται στα πλαίσια του Κέντρου Μέριμνας της Οικογένειας της Ι. Μητροπόλεως. Και αυτό που θέλουμε οι συντονιστές του να στηρίξουμε και να προβάλλουμε (διαφημίσουμε) είναι το «μαζί», η σχέση, η οικογένεια. Πιστεύουμε ότι η οικογένεια έχει κεντρικότατο ρόλο στη διαπαιδαγώγηση των παιδιών, στην ολοκληρωμένη προετοιμασία τους για τη ζωή, ακόμη και αν εξωοικογενειακοί παράγοντες μπορεί να παίζουν αρνητικό ρόλο.

Λοιπόν, ας δούμε μαζί τα παραμύθια γύρω από το θέμα αυτό. Δεν είναι τυχαίο που πολλοί αποκαλούν κάποιες ουσίες «παραμύθια». Τι κρύβουμε πίσω από τον υπερτονισμό των ναρκωτικών ως «Το πρόβλημα της κοινωνίας σήμερα»; Ας τα δούμε.

Παραμύθι 1°

Το παραμύθι λέει:

«Τοξικομανής γίνεται κάποιος γιατί υπάρχουν οι ουσίες αυτές. Εξαρτημένο γίνεται το άτομο που έκανε χρήση μιας ουσίας έστω και της πιο δραστικής ουσίας».

Γιατί τονίσαμε τόσο πολύ τις φαρμακολογικές ιδιότητες των ναρκωτικών και όχι τις άλλες; Ποιες; Τις προσωπικές, τις κοινωνικές, τις πολιτισμικές, τις υπαρξιακές. Όλοι όσοι κάνουν χρήση ναρκωτικών ουσιών κάνουν για συγκεκριμένους λόγους. «Φτιάχνονται», γιατί; Χρησιμοποιούν το αποτέλεσμα της δράσης της ουσίας για ποιόν ή ποιους λόγους; Το δεδομένο είναι ότι δεν υπάρχει άτομο εξαρτημένο που να μην συνδέει τη χρήση με ένα λόγο. Θέλετε όπως πίστευε ο μαθητής μου από Κέφι, για να νιώσει το διαφορετικό συναίσθημα, για να «φύγει», για να λύσει τα προβλήματα, για να καταπραΰνει τη μιζέρια και την αφασία της καθημερινότητας; Ό,τι και να ισχυριστούν είναι εξακριβωμένο ότι ο τοξικοεξαρτημένος θέτει την ουσία κέντρο της ζωής του και τρόπο κάλυψης των αναγκών του. Αυτό είναι τοξικομανία. Το άτομο αυτό αναζητεί τη δόση του ακόμη και αν γνωρίζει ότι μπορεί να οδηγηθεί στην καταστροφή όχι μόνο γιατί είναι εθισμένος, αλλά γιατί έχει τους ιδιαίτερους λόγους που τον οδηγούν σ' αυτό. Έλεγε κάποιος πρώην χρήστης όταν τον ρώτησαν γιατί έπαιρνε τόσο ισχυρές δόσεις ναρκωτικών αφού το γνώριζε ότι μπορεί να πεθάνει. «Ναι το γνώριζα αλλά τότε δεν με ένοιαζε. Ίσως και να είχα αποφασίσει να πεθάνω. Η ζωή μου, οι σχέσεις μου, όλα ήταν χάλια. Δεν είχα κανένα νόημα. Είχα μάθει να τα βλέπω όλα μαύρα».

Δεν υπάρχει αγαπητοί μου καμία αμφιβολία ότι και αν πάρουμε την πιο άσχημη πλευρά του θέματος ότι κάποιοι βάλθηκαν επίτηδες να ξεκάνουν κάποιους, τότε αυτοί που είναι υπό εξόντωση εάν θέλουν θα γλυτώσουν. Αυτοί πλανώνται από τη φαρμακολογική και χημική ιδιότητα των ουσιών αυτών για να απολαύσουν, για να αλλάξουν τα κακά, για να κτυπήσουν το σύστημα, για να βρουν τον εαυτό τους μέσα απ' τη δόση. Γράφει σε ένα κειμενάκι ο Τεοντόρ Ροστσακ για την ψυχεδελική επανάσταση: «Ψυχική επανάσταση περιορίζεται σε τούτο τον απλό συλλογισμό: αλλάξτε την κρατούσα συνείδηση και θα αλλάξετε τον κόσμο. Η χρήση των ναρκωτικών αλλάζει την κρατούσα συνείδηση. Διαδώστε λοιπόν τη χρήση των ναρκωτικών σ' όλο τον κόσμο και θ' αλλάξετε τον κόσμο».

Αυτό κι αν είναι παραμύθιασμα. Αυτό και αν είναι κοροϊδία. Η λύτρωση και η αλλαγή θα έρθει από τις φαρμακοχημικές ουσίες. Αυτή η πλάνη είναι η ίδια με το να λέμε ότι το μόνο πρόβλημα είναι το ότι υπάρχουν αυτές οι ουσίες. Και εδώ πηγαίνουμε στο

Παραμύθι 2

«Εξαρτημένος σημαίνει ναρκομανής, τοξικομανής».

Αγαπητοί μου, εξαρτώμαι από κάτι σημαίνει ότι αφήνομαι σ' αυτό να με διαπεράσει σε όλη μου την ύπαρξη, από το σώμα μου μέχρι βαθιά το νου και την καρδιά μου. Σημαίνει ότι αυτό το κάτι το ξεχωρίζω ως απόλυτα ιδιαίτερο και σημαντικό για μένα. Και του δίνω. Και αυτό με καλύπτει και με γεμίζει από κάθε άποψη. Για σκεφτείτε σας παρακαλώ στη ζωή μας σε πόσα πράγματα και καταστάσεις αφήνουμε τον εαυτό μας χωρίς έλεγχο μέχρι να νιώσουμε χαμένοι; Καπνός, αλκοόλ, διασκέδαση, sex, χρήμα, εργασία, ανάγκες, όνειρα απροσγείωτα, εξαίσια, ιδέες ανεφάρμοστες, θεοποίηση προσώπων, αθλητικών ομάδων, κομμάτων ακόμη και σε μία ψεύτικη πνευματικότητα που δεν μας αναγεννά.

Τις προάλλες μου ζήτησε βοήθεια ένας κύριος, όχι έφηβος, το τονίζω αυτό γιατί η εξάρτηση αφορά μικρούς και μεγάλους, για να μου πει ότι το μόνο που τον απασχολεί είναι η δουλειά του. Αισθάνεται ότι τίποτε άλλο δεν τον απασχολεί, ούτε η οικογένειά του, ούτε ο ίδιος του ο εαυτός. Έχει αϋπνίες, παίρνει ηρεμιστικά, πονά το σώμα του και με ρώτησε τι να κάνει. Πολύ απλά του απάντησα: απεξάρτηση. Και άλλο ένα παράδειγμα: Πρόσφατα είδα ένα γνωστό να καπνίζει μανιωδώς και του είπα: «Πολύ κάπνισμα βλέπω, τι γίνεται;». «Αστα, τι να κάνω, το μόνο που μου απέμεινε να απολαμβάνω είναι το τσιγάρο». Σημειωτέον ότι ο γνωστός αυτός είναι καταξιωμένος επαγγελματίας, οικογενειάρχης, επιστήμων. Έ συγχωρέστε με εάν κάνουμε στη ζωή μας τα χιλιάδες πράγματα για να μας μένει μόνο ως απόλαυση (δηλαδή νοσηματοδότηση) το τσιγάρο, τότε το πρόβλημα είναι πολύ σοβαρό. Είναι ζήτημα ζωής και θανάτου. Είναι υπαρξιακό. Μήπως κάτι ήξερε ο Ιησούς όταν έλεγε «παιδί μου δος μου της καρδιά σου»; Όταν δεν μπορώ να απολαμβάνω και να χαίρομαι κάτι από όλα αυτά που καθημερινά κάνω, τότε θα ξεχωρίσω μόνο ένα που θα το απολυτοποιήσω σαν την ιδιαίτερη πηγή ευτυχίας. Από εδώ και πέρα είμαι εξαρτημένος.

Παραμύθι 3

«Ο εξαρτημένος από ουσίες είναι σύμβολο ανεξαρτησίας στην υποδούλωση της κοινωνίας, του συστήματος και των κανόνων τους. Σύμβολο ενάντια στην αλλοτρίωση του ανθρώπου και τον εγκλωβισμό του».

Οι άνθρωποι που κάνουν αυτή τη σύνδεση πιστεύοντας ότι αρθρώνουν ένα απελευθερωτικό λόγο για τη ζωή, νομίζουν ότι είναι δυνατοί και μπορούν να τα ελέγξουν όλα. Όπως ο νεαρός που σας ανέφερα στην αρχή της εισήγησης. Η εξάρτησή τους όμως δηλώνει ότι τίποτε από αυτά δεν ισχύει. Δηλώνει μόνο την αδυναμία τους να κάνουν οτιδήποτε θετικό για τους άλλους και την κοινωνία. Δηλώνει ότι οι ίδιοι είναι έρμαιοι του συστήματος και δεν μπορούν ούτε τον ίδιο τον εαυτό τους να προστατέψουν. Μέσα σε έναν ωκεανό ψεμμάτων βρίσκουν τη δυνατότητα να παραμυθιάζονται και να παραμυθιάζουν. Παραπονούνται ότι οι άλλοι δεν τους δίνουν τίποτε, ότι τους εγκατέλειψαν και δεν τους αγαπούν, αλλά αυτοί το μόνο που κάνουν είναι να παίζουν το ρόλο του θύματος. Δηλώνουν ότι είναι οι αδικημένοι, οι προβληματικοί που πρέπει οι άλλοι να τους δουν με άλλο μάτι. Τα άτομα αυτά όπως και πολλά άλλα που αρέσκονται με άλλους εξαρτητικούς τρόπους να παίζουν το ρόλο του θύματος, όπως ψυχικές αρρώστιες, αντικοινωνική συμπεριφορά, απομόνωση κοινωνική κ.α., ποτέ δε θα αποδεχθούν ότι το παιχνίδι αυτοί το ελέγχουν. Οι άλλοι μόνο συνεργατικό, ενισχυτικό ρόλο μπορούν να έχουν. Τον αποφασιστικό ρόλο και το κλειδί της επιτυχίας αυτοί το κρατούν στο χέρι τους. Αυτοί θα αποφασίσουν να αξιοποιήσουν ό,τι καλό τους προσφέρεται. Αρα το παραμύθι αυτό λέει ότι κάποιοι αποφασίζουν να προβάλλουν τον τύπο του δυνατού και συνάμα να παίζουν το ρόλο του θύματος και του αδύνατου, αρνούμενοι να ζητήσουν βοήθεια από τους άλλους, να δηλώσουν τις αδυναμίες τους, και να πάρουν υποστήριξη και νιάξιμο.

Παραμύθι 4

«Η κοινωνία φταίει. Άλλοι μας καταστρέφουν τα παιδιά μας. Αυτοί που αφήνουν τους εμπόρους ελεύθερους και δεν τους συλλαμβάνουν». Ή, οι πιο προοδευμένοι ισχυρίζονται: «Το σύστημα φταίει, το κράτος, τα αφεντικά». Και κανείς δεν θα είχε λόγο να διαφωνήσει ότι κάτι από όλα αυτά εν μέρει ισχύει. Μπορείς όμως να ρίχνεις όλη την ευθύνη απρόσωπα σε τελική ανάλυση στην κοινωνία; Ποια είναι τελικά αυτή η κοινωνία που δεν μας περιλαμβάνει όλους; Ακόμη και αν όλοι οι κακοί έμπαιναν φυλακή το πρόβλημα θα λυνόταν; Το κακό και το κάθε κακό θα εξαφανιζόταν;

Τα πρόσωπα συμμετέχουν στο κάθε λογής κακό και στο συγκεκριμένο βέβαια έχουν ευθύνη και είναι υπόλογοι σε όλους μας, αλλά απ' την άλλη, ευθύνη έχει και ο καθένας μας που με τον δικό του τρόπο ακόμη και με την δήθεν αδιαφορία του, αλλά Πόντιος Πιλάτος συμμετέχει στο κακό. Γι' αυτό ακριβώς το θέμα της τοξικομανίας αφορά όλο το κοινωνικό σύστημα και σώμα. Και αν θέλετε να σας το πω πιο καθαρά, αφορά και το λεγόμενο «αρρωστημένο» κομμάτι της κοινωνίας και το λεγόμενο «υγιές». Γι' αυτό το ερώτημα είναι τι ρόλο παίζει ο καθένας μας μέσα στο κοινωνικό γίγνεσθαι αλλά και όλοι μαζί, ως ομάδα. Και ο εξαρτημένος έχει την δικιά του τεράστια προσωπική ευθύνη, και όσοι πλουτίζουν και εμπορεύονται τις ουσίες αυτές και οι πολιτικές κυβερνήσεις, και το νομικό πλαίσιο, και η οικογένεια, και το εκπαιδευτικό μας σύστημα και η πολιτισμική μας καλλιέργεια, και όλες οι κοινωνικές ομάδες και οι θρησκευόμενοι. Ποιες αξίες λειτουργούν σήμερα στην κοινωνία και πώς; Τυπολατρικά; Τι νόημα δίνουμε στην εκπαίδευση των νέων;; Ποιοι και ποια συμφέροντα αποφάσισαν να συνδέσουν τη μόρφωση με την παραγωγή και δεν εννοώ τον επαγγελματικό προσανατολισμό; Κατά πόσο οι θεσμοί της κοινωνίας είναι τρόποι που τροφοδοτούν τα άτομα με ελπίδα, με δύναμη, με συναίσθημα, με χαρά και όχι τρόποι αδιέξοδοι και απογοήτευσης; Τι νόημα δίνουμε καθημερινά στην εργασία μας; Νόημα προσφοράς κοινωνικής ή μόνο βιοπορισμού; Αν ο σύγχρονος άνθρωπος δεν αισθάνεται ότι ανήκει κάπου που είναι αποδεκτός και ότι μπορεί να ελπίζει ότι μέσα από τις σχέσεις του αυτές μπορεί να γεμίζει, τότε τίποτε δεν μπορεί να λειτουργήσει αληθινά κοινωνικά. Ούτε και η θρησκευτική πίστη που πολλές φορές καταντά εθιμοτυπική, τυπολατρική, ανιαρή, αδιάφορη. Αρα το παραμύθι Νο 4 είναι ότι εύκολα ρίχνω κάπου αλλού το φταίξιμο και συγκεκριμένα σε μία απρόσωπη κοινωνία για να μην αναγνωρίσω ότι έχω και εγώ ευθύνη και όλα τα μέλη της κοινωνίας που με τον τρόπο που αντιμετωπίζουμε τη ζωή μας αφήνουμε χώρο στην καλλιέργεια της κοινωνικής νάρκωσης.

Παραμύθι 5

«Έχουμε έναν άρρωστο και προβληματικό στην οικογένειά μας και στην κοινωνία. Ποιος να μας το 'λεγε»; Εδώ θέλω να σταθώ με πολλή προσοχή και να σημειώσω τα εξής: Η προβληματικότητα του ενός εκφράζει το πρόβλημα όλης της ομάδας, όλης της οικογένειας, όλης της κοινωνίας. Όταν νοσεί ένα μέλος νοσούν όλα. Θυμάστε το αρχικό μου παράδειγμα με τον μαθητή; Η ζωή σε μία οικογένεια χωρίς επικοινωνία και άμεσες σχέσεις τον οδηγούσε στον απομονωτισμό. Εάν το παιδί αυτό γινόταν ο προβληματικός τοξικομανής θα συγκέντρωνε επάνω του όλα τα φώτα της οικογένειας. Ταυτόχρονα όμως ενώ όλοι θα έτρεχαν για να τον σώσουν κανείς δεν θα αναγνώριζε εύκολα ο μερίδιο ευθύνης του. Δεν είναι τυχαίο που οι

ειδικοί στη θεραπεία των ατόμων αυτών σημειώνουν ότι ο προβληματικός εξαρτημένος κρατάει τη συνοχή όλης της ομάδας. Γι' αυτό στα θεραπευτικά προγράμματα των τοξικομανών απαραίτητη προϋπόθεση είναι και η θεραπευτική δουλειά ειδικών με τους γονείς. Δεν νομίζετε ότι είναι στην ίδια λογική η θέση του εξαρτημένου ότι τα ελέγχει όλα με τη θέση πολλών γονέων ότι «μη σε νοιάζει όλα είναι υπό έλεγχο. Θα μεγαλώσει τι θα κάνει»; Γιατί πρέπει να δημιουργηθούν τα τεράστια προβλήματα, να φτάσουμε σε κατάσταση πανικού, να καταστρέφονται άτομα και οικογένειες γι' ανά φτάσει μία οικογένεια να κουβεντιάζει, για να αρχίσουν οι γονείς να ασχολούνται και με τα παιδιά τους ιδιαίτερα στη δύσκολη εφηβική ηλικία; Για να σταματήσουν την επιτρεπτική συμπεριφορά χωρίς όρια και φρένο; Τα σημάδια τα έβλεπαν οι γονείς του Γ. και δεν έκανα τίποτε. Και δεν μιλάω βέβαια ότι πρέπει κάποιος να πανικοβάλλεται γιατί το παιδί του ήρθε στις 1τα μεσάνυχτα, μεθυσμένο κάποια φορά, αλλά πολύ απλά ρωτώ: δεν πρέπει να παρακολουθεί διακριτικά τι γίνεται; Ο σκοπός που ειδικά αναφέρομαι στο ρόλο της οικογένειας είναι γιατί θέλω να τονίσω το δυναμικό ρόλο που παίζει στη διαμόρφωση και εξέλιξη όλων των μελών της. Οι γονείς έχουν ισχυρό ρόλο στο σύστημα αυτό αλλά όταν μιλάμε για οικογένεια αναφερόμαστε και στους στενούς συγγενείς. Το ζευγάρι όμως είναι αυτό που βάζει τα θεμέλια της οικογένειας. Και το ερώτημα είναι πως θα τα βάλει εάν δεν έχει δημιουργήσει μία ζεστή, ικανοποιητική ψυχοσυναισθηματική σχέση μεταξύ του; Εάν δεν μπορεί να στραφεί ο ένας προς τον άλλο βρίσκοντας τα κοινά σημεία και αποδεχόμενος τις ιδιαιτερότητες τότε πως θα περάσουν στα παιδιά το μήνυμα: ότι ναι ανήκεις σ' αυτή την οικογένεια αλλά είσαι ως άνθρωπος και κάτι διαφορετικό από μας που το δεχόμαστε και το σεβόμαστε». Εάν το ζευγάρι δεν αποφασίσει να αφήσει και να βάλει τους γονείς του στη θέση που πρέπει τιμής ή σεβασμού χωρίς να τους εμπλέκει στο γάμο του, πως θα μάθει στα παιδιά την αυτονομία; Εάν το ζευγάρι δεν είναι πρότυπο διαλόγου πως θα περάσει στα παιδιά την ικανότητα της επικοινωνίας; Εάν το ζευγάρι δεν περνάει μήνυμα ότι είμαστε καλά εδώ μαζί πως και τα παιδιά θα αισθάνονται καλά σ' αυτή την οικογένεια; Πόσοι γονείς κάνουν το τραγικό λάθος να περνούν τα προβλήματα της σχέσης τους στα παιδιά τους; Ακόμη και να αναδείξουν ένα προβληματικό παιδί για να καλύψουν το δικό τους κενό. Αυτή δυστυχώς είναι μία τραγική αλήθεια. Ένα ζευγάρι μου τηλεφώνησε για να μου πει ότι το παιδί τους δεν θέλει να πάει σχολείο στο γυμνάσιο, θέλει να μένει στο σπίτι τους, παίρνει τηλέφωνο συνέχεια στη δουλειά και όλο τους λέει πως έχει άγχος ότι θα πεθάνουν. Με μία μόνο συνάντηση ανακάλυψα ότι το παιδί γινόταν αγχωτικό και προβληματικό γιατί οι γονείς περνούσαν ότι όλα πήγαιναν καλά μα ο ένας δεν εκδήλωνε για τον άλλο κανένα ενδιαφέρον, κανένα νιάξιμο. Τα εκδήλωνε όμως ο πιτσιρικάς. Μάλιστα, ειλικρινά ομολόγησαν ότι χρόνια έχουν να εκδηλώσουν τρυφερότητα ο ένας προς τον άλλον ούτε καν με ένα άγγιγμα.

Είναι ξεκάθαρο αγαπητοί ότι επιτυχημένη οικογένεια σημαίνει καλή σχέση του ζευγαριού, έκφραση έρωτα, αγάπης, συναισθήματος. Σημαίνει ανοικτός διάλογος για όλα τα θέματα, αντιμετώπιση από κοινού των δυσκολιών, σεβασμός στην μοναδικότητα του καθένα. Σημαίνει νόημα στον γάμο, ψυχική και σωματική πληρότητα. Σημαίνει υγιή ανατροφή των παιδιών τονίζοντας ότι η αγκαλιά τους είναι για να τους δίνει αγάπη, ζωή, τρυφερότητα και όχι να τους εγκλωβίζει. Σημαίνει νιάξιμο γι' αυτά, φροντίδα, σημαίνει αυτοεκτίμηση, αυτοπεποίθηση και

όχι απόρριψη. Σημαίνει ελευθερία αλλά και όρια. Πέντε χρόνια θεραπεία έκανε ένας πατέρας για να καταφέρει να μην επιτρέπει στην έφηβη κόρη του να κάνει ό,τι θέλει. Σημαίνει ασφάλεια και εσωτερική πληρότητα για όλα τα μέλη της. Και όταν τα παιδιά μεγαλώνουν οι γονείς να είναι έτοιμοι να τα αποχωριστούν, να τα καμαρώνουν και όχι να παίρνουν το μήνυμα: Και τώρα τι κάνουμε μόνοι μας;

Αυτή η οικογένεια αγαπητοί μου, με θεμέλιο το ζευγάρι που ξέρει να χαίρεται το γάμο του ποτέ δεν θα δημιουργήσει κάποιο μέλος της κυρίως παιδί, προβληματικό. Γιατί δεν θα έχει ανάγκη να εξαρτάται από προβλήματα, αλλά θα είναι σε ετοιμότητα να τα αντιμετωπίζει. Στη σύγχρονη εποχή τα θέλουμε όλα τέλεια. Δύσκολα αποδεχόμαστε το σχετικό, το κατώτερο, το προβληματικό. Ζούμε την έλλειψη της υγιούς αγωνιστικότητας. Σε λίγο οι ψυχολόγοι θα μιλήσουν για το νέο σύνδρομο της δυσλεξίας. Μόλις ένα παιδί αντιμετωπίζει μία ψυχολογική ή μαθησιακή δυσκολία τρέχουν οι γονείς να το βαφτίσουν δυσλεκτικό και να το σώσουν εξεταζόμενο προφορικά. Ξέρετε πόσα παιδιά όμως βάλτωσαν με το σύνδρομο αυτό στην πλάτη τους; Γιατί δεν τους βοήθησαν οι γονείς να αναλάβουν τις ευθύνες τους και να δουλέψουν για τα προβλήματά τους. Ίσως είμαι πολύ αναλυτικός στο θέμα αυτό του ρόλου των γονιών και της οικογένειας αλλά είμαι σίγουρος ότι και σεις που με ακούτε θα κουβαλάτε την αγωνία «τι να κάνω για τα παιδιά μου»; Γι' αυτό και είναι θέση πια των ειδικών της ψυχικής υγείας ότι η πρόληψη πρέπει να απευθύνεται πρώτα στους ενήλικες, ώστε να γίνουν ικανοί να αφουγκραστούν τις αγωνίες αφού έχουν αφουγκραστεί τις δικές τους και να απαντήσουν στα ερωτήματά τους με ειλικρίνεια.

Άρα ανακεφαλαιώνοντας το παραμύθι Νο5 «έχουμε προβληματικούς και όχι προβλήματα». Όμως δεν έχουμε προβληματικούς χωρίς προβληματικές σχέσεις, προβληματικούς θεσμούς, προβληματική οικογένεια.

Παραμύθι 6

«Το πρόβλημα της μάστιγας των ναρκωτικών θα λυθεί με καμπάνιες διαφημιστικές και συγκινησιακά ρεπορτάζ των Μ.Μ.Ε. με εικόνες τοξικομανών που θα παίρνουν τη δόση τους. Από τη μια μεριά η συγκινησιακή φόρτιση και απ' την άλλη η προσπάθεια της καταστολής. Βάλτε αστυνομία παντού να ελέγχει και μέσα στα σχολεία» κάποιοι υποστήριξαν.

Είναι σίγουρο ότι το πρόβλημα των ναρκωτικών δεν θα λυθεί ούτε με συναισθηματικές διαφημιστικές εκστρατείες ούτε με απειλές και τιμωρίες. Ούτε με προτάσεις ψεύτικης ανοχής αφήστε τα «μαλακά», κυνηγήστε τα «σκληρά». Ούτε βέβαια με απερίσκεπτες κινήσεις πανικού, γονείς να καταγγέλλουν τα παιδιά τους στην αστυνομία για να τα σώσουν. Το πρόβλημα αυτό χρειάζεται ευθεία αντιμετώπιση. Τέρμα τα ψέματα. Ρεαλισμός και ευθύτητα. Αυτογνωσία και πνευματικότητα. Αποδοχή των λαθών μας, του λάθους ρόλου που παίζουμε στην οικογένεια και την κοινωνία και βάλουμε ή βάζουμε ακόμη το χεράκι μας στη δημιουργία του φαινομένου αυτού. Ποτέ δεν είναι αργά έστω και με αφορμή ένα περιστατικό που μας πληγώνει να ξαναδούμε ποιος μπορεί να είναι ο θετικός μας ρόλος δίπλα στους ανθρώπους. Ίσως σ' αυτό το σημείο να βρίσκεται το πνευματικό

κομμάτι της υπόθεσης ναρκωτικά. Γιατί δεν υπάρχει καμία αμφιβολία ότι την εμπειρία του θανάτου δεν τη ζει μόνο το θύμα αλλά και όλοι οι άλλοι γύρω του. Και δεν εννοώ μόνο τους στενούς συγγενείς αλλά και όλους τους ανθρώπους. Όμως αυτή η εμπειρία θανάτου μπορεί να αποτελέσει ο εφαλτήριο της αλλαγής και της ελευθερίας. «Κράτα τον νου σου στον Αδη και μην απελπίζεσαι» έλεγε ο γέροντας Σιλουανός. Πραγματικά μία τέτοια τοποθέτηση δίνει ελπίδα και κουράγιο για να αντιμετωπίζουμε κάθε εξάρτηση στη ζωή μας που απομακρύνει από το θετικό, το καλό. Αυτό όμως προϋποθέτει μία πιο βαθιά και υπαρξιακή ματιά του θέματος και όχι μόνο μία κοινωνικοπολιτική. Άρα το παραμύθι Νο 6 είναι ότι το πρόβλημα θα λυθεί από τους εξωτερικούς παράγοντες και όχι από τους εσωτερικούς, εμάς τους ίδιους δηλαδή.

Παραμύθι 7

«Τίποτε δεν μπορεί ν' αλλάξει. Πάμε από το κακό στο χειρότερο. Η καταστροφή είναι δεδομένη. Κανείς δεν μπορεί να κάνει τίποτα».

Αυτό το παραμύθι ίσως είναι το χειρότερο. Είναι σαν μία υπερβολική δόση για να οδηγηθείς στο τέλος. Ακόμη και αν πολλά πράγματα σήμερα δεν είναι όπως θα τα θέλαμε και αν η ομαδικότητα και η συλλογικότητα χάνουν την αξία τους, το ίδιο το άτομο καλείται να τονώσει τις ικανότητές του, να αναλάβει τις ευθύνες του, να μεταβάλλει αξίες και στόχους αν χρειαστεί, να δει τα πράγματα και με άλλο μάτι και να ξαναπροσεγγίσει τις σχέσεις του και τους άλλους. Σ' αυτό το σημείο πρέπει να τονίσω μια μεγάλη αλήθεια που ιδιαίτερα όλοι μας πρέπει να την τονίζουμε προς τους νέους. Βεβαίως όλοι έχουμε την ευθύνη μας αλλά το κλειδί της επιτυχίας βρίσκεται στα χέρια του καθενός ξεχωριστά.

Ξέρετε αγαπητοί μου το παραμύθι δεν έχει τέλος. Μπορεί τελικά το ίδιο να γίνει το τέλμα σου και να έχεις αυτό μόνο ανάγκη. Και γνωρίζετε πού καλά ότι όποιος τρέφεται μόνο με παραμύθια παραμένει ανώριμος.

Η εισήγηση αυτή ήθελε να αποδείξει ότι το πρόβλημα «ναρκωτικά» είναι ο τρόπος όλων μας να παραμυθιαζόμαστε και να μην βλέπουμε τις αλήθειες που κρύβονται πίσω από τον παροξυσμό της απογοήτευσης για το θέμα αυτό. Γι' αυτό κι εγώ μπορεί να αναφέρθηκα στα παραμύθια αλλά με γνώμονα να σας πω αλήθειες. Αυτές προσπάθησα σήμερα να σας πω.

Αλήθεια πρώτη: Η λύτρωση από τις δυσκολίες της ζωής μας θα έρθει μόνο αν τις αντιμετωπίσουμε με θετικούς για μας τρόπους. Η φυγή από την πραγματικότητα είναι πλάνη. Ιησούς «Δεν ήρθα να σα πάρω από αυτό τον κόσμο αλλά να σας προφυλάξω από το πονηρό» Ματθ.

Αλήθεια δεύτερη: Εξαρτημένοι από κάτι μπορεί να γίνουμε όλοι μας όταν θεωρούμε ότι αυτό και μόνο θα μας σώσει.

Αλήθεια τρίτη: Οι πάσης φύσεως εξαρτημένοι είναι αδύναμοι να εκφράσουν τις ανάγκες τους, να ζητήσουν βοήθεια και να κάνουν κάτι για τον εαυτό τους και

τελικά για τους άλλους.

Αλήθεια τέταρτη: Η κοινωνική και οικογενειακή νάρκωση είναι ευθύνη όλων των μελών τους.

Αλήθεια πέμπτη: Δεν υπάρχουν μόνο προβληματικοί, υπάρχουν προβλήματα κοινά που αφορούν όλους μας.

Αλήθεια έκτη: Το πρόβλημα της τοξικοεξάρτησης θα λυθεί από εμάς και όχι από κάποιους άλλους, μαγικά, όταν όμως εμείς αποφασίσουμε να το δούμε αλλιώς.

Έτσι τα «ναρκωτικά» μπορεί να είναι μία πρόκληση για όλους μας για να δούμε όπως μας λέει ο μεγάλος Αμερικανός ψυχίατρος Σκοτ Πεκ «ότι μπερδέψαμε τις οδηγίες για το ταξίδι και χαθήκαμε και τότε χρειαζόμαστε το θαύμα».

«Όχι όμως αγαπητοί μου το θαύμα σαν ένα μαγικό τρόπο με τον οποίο μπορεί ένας άνθρωπος να απαλλαγεί από τις δυσάρεστες συνέπειες της «παρά φύσιν» ζωής του, συνεχίζοντας όμως να ζει μία «παρά φύσιν» ζωή. Αλλά το θαύμα ως άνοιγμα από τον «παρά φύσιν» κόσμο, στον κατά φύσιν κόσμο, από την κίβδηλη, την παραχαραγμένη πραγματικότητα, στην πραγματική πραγματικότητα, που δεν γνωρίζει ούτε την ανεπάρκεια, ούτε την έλλειψη, ούτε την αρρώστια, ούτε τη φθορά, ούτε το θάνατο και που δεν βρίσκεται αλλού, αλλά βρίσκεται αλλιώς. Δεν είναι ένας άλλος χώρος, αλλά μια άλλη κατάσταση από εκείνη της αμαρτίας που αποκαλύπτεται σε όποιον και όποτε την αναζητήσει πραγματικά». π. Φιλ. Φάρος «Ήθος Αηθες». Ενδεικτική βιβλιογραφία

Βιβλία

- Νίκος Τσιλιχρήστος «Ναρκωτικά Όχι, η Ιθάκη δεν είναι εδώ...» Εκδ. Καστανιώτη
- Π. Φιλόθεος Φάρος «Ήθος - Αηθες» Εκδ. Ακρίτας
- Γεώργιος Ηλία Δήμου «Απόκλιση, Στιγματισμός» Εκδ. Gutenberg
- Μ. Σκοτ Πεκ «Ο δρόμος ο λιγότερο ταξιδεμένος» Τόμοι 2, Εκδ Κέδρος

Άρθρα

- «Εμπειρική έρευνα σε μαθητές της Β` Λυκείου. Οι νέοι και τα ναρκωτικά». Εργασία των φιλόλογων καθηγητριών Μούλου Μ. Γιοβάννη Ε., Αδαμοπούλου Δ. Περιοδικό «Σύγχρονη Εκπαίδευση» Νο 17.
- «Πρόληψη της τοξικομανίας. Η απομυθοποίηση ενός φαινομένου». Κ. Μάτσα, Σ. Κρασανάκης, Μ. Παπαδή, Μ. Σφηκάκη. Περιοδικό «Τετράδια Ψυχιατρικής» Νο 41.
- «Ο κύκλος της ζωής της οικογένειας και η ανάπτυξη του παιδιού» Ματθαίος Γιωσαφάτ.
- «Συστηματική προσέγγιση και θεραπεία στις εξαρτήσεις» Α. Μπαλατσός. Περιοδικό «Τετράδια Ψυχιατρικής» Νο 93.
- «Η εξάρτηση από ηρωίνη σαν οικογενειακό φαινόμενο: Ένα νέο εννοιολογικό μοντέλο» Μ. Duncan Stanton. Μετάφραση: Έφη Παπατζανάκη. Περιοδικό «Εκλογή» Ιαν-Φεβρ-Μαρτ 1989.
- «Ο άνθρωπος ως Σύστημα: μία παρουσίαση για τον παιδοψυχίατρο» Γιώργος Α. Βασιλείου.

-«Η εφηβεία σαν οικογενειακή κρίση» Ανθή Δοξιάδη-Τρίπ.

-«Πλαίσια θεώρησης της οικογένειας σαν σύστημα» Robin Skynner.